

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
24

ROČNÍK
CVIII – 2014

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

**CVIII – 2014
ARCHEOLÓGIA
24**

Redakčná rada

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ
PhDr. Vladimír Turčan

Mapové podklady
Martin Bartík a autori

Preklad do nemeckého jazyka Kristián Elschek a autori
Preklad do anglického jazyka Stephanie Staffen a autori

Preklad do slovenského jazyka
Gabriel Nevizánsky

Posudzovatelia

PhDr. Juraj Bartík, PhD., Mgr. Igor Bazovský, PhD., PhDr. Gerta Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, Mgr. Eva Ďurkovičová, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., PhDr. Klára Füryová, Mgr. Igor Choma, PhDr. Vladimír Turčan

Grafická úprava: Ultraprint, s. r. o.
Tlač:

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2014
Náklad 350 kusov

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum 2014

ISBN 978 – 80 – 8060 – 338 – 0

PhDr. Magdalena Pichlerová, CSc.
*16. 9. 1931 – † 28. 10. 2014

OBSAH – INHALT

Kristýna Bulvová – Čebová: Zoomorfní plastika kozla z mladší doby kamenné z Třebosic (okr. Pardubice).....	9
Zoomorphe Plastik eines Ziegenbocks aus der jüngeren Steinzeit aus Třebosice (Bz. Pardubice)	14
 Marián Klčo – Vladimír Krupa: Hrob kultúry so šnúrovou keramikou z lokality Krakovany-Stráže	17
Ein Grab mit Schnurkeramik von der Fundstelle Krakovany-Stráže.....	25
Branislav Kolena: Osteoantropologická analýza hrobu 1/2008 z lokality Krakovany-Stráže	26
 Alexander Botoš: Sídisko z doby bronzovej v Čerenčanoch (okr. Rimavská Sobota)	29
Eine Siedlung aus der Bronzezeit in Čerenčany (Bezirk Rimavská Sobota).....	35
 Petr Kos: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic (Příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku).....	37
Zur Präzisierung der Datierung vom Grab H 895 aus Modřice (Beitrag zu Anfängen der Entwicklung der Horákovská-Kultur in der Region von Brno)	56
 Tereza Štolcová – Juraj Zajonc: Rekonštrukcia tkania v dobe halštatskej na základe nálezu tkáčskej dielne z Dunajskej Lužnej	59
Reconstruction of Hallstatt period weaving, based on a weaving house at the Dunajská Lužná site	80
 Lýdia Gačková – Elena Miroššayová – Peter Šimčík: Nové nálezy k problematike doby halštatskej z územia Košickej kotlinky	83
Neue Funde zur Problematik der Hallstattzeit vom Gebiet Košice Becken	92
 Juraj Bartík – Radoslav Čambal: Laténske nálezy z Tisovca-Hradovej, okr. Rimavská Sobota.....	95
Laténezeitliche Funde aus Tisovec-Hradová, Bz. Rimavská Sobota	100
 Radoslav Čambal – Ján Štrbík: Keltské sklené náramky z povodí Malokarpatských potokov	103
Keltische Glasarmringe vom Einzugsgebiet der Bäche der Kleinen Karpaten.....	123
 Robert Frecer: A unique roman upper Lamp mold from Brigetio	127
Horná časť unikátnej keramickej lampy z Brigetia	132
 Péter Prohászka: Über einige kaiserzeitlichen Funde aus der Südwestslowakei in Lichte neuer archivalischen Angaben	133
Néhány császárkori délnyugat-Szlovákiai leletegyüttesről új levéltári adatok tükrében.....	143
Nálezové celky zo staršej doby rímskej z juhozápadného Slovenska vo svetle nových archívnych prameňov....	144
 Marek Budaj – Péter Prohászka: Ein Solidus des oströmischen Kaisers Anastasius I. aus Čataj.....	145
Solidus východorímskeho cisára Anastázia I. z Čataja	149
 Vladimír Turčan: Včasnostredoveké sídliskové objekty z Lábu	151
Frühmittelalterliche Siedlingsobjekte aus Láb	186
 Alena Šefčáková: Archeozoologické nálezy z včasnostredovekých sídliskových objektov z Lábu, okr. Malacky... Archeo-zoological findings in settlement buildings in Láb, Malacky district	187
196	
 Mária Müllerová: Depozyty južných Slovanov a ich klasifikácia pomocou metódy hlavných komponent.....	197
Hortfunde der Südslawen und Ihre Klassifikation mithilfe der Methoden der Hauptkomponenten.....	211
 Erik Hrnčiarik: Archeologický výskum v exteriéri kostola Narodenia sv. Jána Krstiteľa v Modre	213
Archäologische Grabung im Exterieur der Kirche der Geburt des Hl. Johannes des Täufers in Modra	220

Petra Šimončičová Koóšová: Súbor skla z Killyho kúrie v Častej	221
Glaskomplex aus der Killy-Kurie in Častá.....	243

Daniel Antoni: Dve krátke chladné zbrane z hradu Devín	245
Zwei kurze blanke Waffen aus Burg von Devín	250

KOLOKVIUM

Vladimír Turčan: Dvanásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie	251
Der zwölften Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römisch-germanischen Archäologie	252

Eduard Droberjar: Poznámky ke studiu o nejstarší germánské keramice v Čechách a n Moravě.....	253
Bemerkungen zum Studium über die älteste germanische Keramik in Böhmen und Mähren.....	260

Petr Zavřel: Nálezy hrncovitých nádob s tzv. kyjovitým okrajem z období LTD2B – ŘA z jižních Čech.....	261
Die Funde der Töpfe mit kolbenförmig verdicktem Rand aus der Zeitspanne LTD2b – ŘA aus Südböhmen.....	269

Jan Jílek – Vít Vokolek – Kristýna Urbanová: Tkalcovská dílna ze Slepotic, okr. Pardubice. Předběžné vyhodnocení	270
Die Webereiwerkstatt aus Slepotice, Bz. Pardubice. Vorläufige Auswertung	292

Daniel Bursák: Keramický soubor ze sídliště starší doby římské u Tuchlovic, okr. Kladno	295
Keramikkomplex von der Siedlung aus der älteren römischen Kaiserzeit bei Tuchlovice, Bz. Kladno.....	302

Kristian Elschek: Ein frühgermanisches Grubenhaus mit Aucissa-Fibel und ein augusteischer As mit Kontermarke des VARUS aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Ankunft der ersten Germanen und Römer in den Mitteldonauraum	303
Včasnogermánska polozemnica zo sponou typu Aucissa a augustovský as s kontramarkou „Varus“ zo Zohora (Západné Slovensko). Príspevok k príchodu najstarších Germánov do stredného Podunajska.....	312

RECENZIE - BESPRECHUNGEN

Erik Hrnčiarik: Römisches Kulturgut in der Slowakei. Herstellung, Funktion und Export römischer Manufakturerzeugnisse aus den Provinzen in der Slowakei. Bonn 2013.	315
--	-----

Luděk Galuška: Hledání původu. Od avarských bronzů ke zlatu Velké Moravy. Search for the origin. From Avar bronze items to Great Moravian gold. Brno 2013.	316
---	-----

SKRATKY ČASOPISOV A PERIODÍK

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
- Anodos = Anodos. Studies of the ancient World. Trnava
- Alt Thüringen = Jahresschrift des Museums für Ur- und Frühgeschichte Thüringens. Weimar
- Antike Welt = Antike Welt Zeitschrift für Archäologie und Kulturgeschichte. Zürich
- Apulum = Buletinul Muzeului regional Alba Iulia. Alba Iulia
- Arh. Vestnik = Arheološki Vestnik. Ljubljana
- Arch. Austriaca = Archaeologia Austriaca. Beiträge zur Paläoanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien
- Arch. Polona = Archaeologia Polona. Warszawa
- Arch. Pragensia = Archaeologica Pragensia. Praha
- Arch. Österreich = Archäologie Österreichs. Wien
- Arch. Výskumy Jižné Čechy = Archeologické výskumy v jižních Čechách. České Budějovice
- Arch. Ért. = Archaeologiai Értesítő. Budapest
- Arch. Hist. = Archaeologia Historica. Brno
- Arch. Rozhledy = Archeologické Rozhledy. Praha
- AUNC = Acta Universitatis Nicolai Copernici. Toruń
- AVANS = Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku. Nitra
- BAR = British Archaeological Reports. Oxford
- Ber. RGK = Bericht der Römisch-Germanischen Kommission. Mainz am Rhein
- BJV = Berliner Jahrbuch für Vor- und Frühgeschichte. Berlin
- Budapest Régiségei = Budapest régiségei. A Budapesti Történeti régészeti Múzeum Évkönyve. Budapest
- Castelologica Bohemica = Castelologica Bohemica. Praha
- Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea. Brno
- Čas. MSS = Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
- Časopis Národ. Mus. = Časopis Národního muzea. Praha
- Dacia = Dacia - Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Bucarest
- EAZ = Ethnographisch-Archäologische Zeitschrift. Berlin
- FontArchIug = Fontes Archeologiae Jugoslaviae. Beograd
- Folia Arch. = Folia Archaeologica. Annales Musei Nationalis Hungarici. Budapest
- FiS = Forschungen in Stillfried. Wien
- Fundber. Österreich = Fundberichte aus Österreich. Wien
- Germania = Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main
- Herman Ottó Múz. Évk. = A Herrmann Ottó Múzeum Évkönyve
- Hist. Carpatica = Historica Carpatica. Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach. Košice
- Hist. Nitrenia = Studia Historica Nitrenia. Nitra
- Historica = Zborník FIF UK Historica. Bratislava
- IzvVAD = Izvestia na Varnenskoto archeologičesko družestvo. Varna
- JbMeckl = Jahrbuch für Bodendenkmalpflege in Mecklenburg. Schwerin
- Jahrb. RGZM = Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. Mainz
- Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch = Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte. Halle/Saale
- JSH = Jihočeský sborník historický české Budějovice
- KblAG = Korrespondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie. Braunschweig
- MAAPrilep = Macedoniae Acta Archaeologica. Prilep

MAGW	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft. Wien
MarbSt	= Marburger Studien zur Vor- und Frühgeschichte. Marburg
MatStarWczes	= Materiały starożytnie i wczesnośredniowieczne. Wrocław – Warszawa – Kraków - Gdańsk
Mitt. Anthr. Ges.	= Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien.
Wien	
Mitt. DAI	= Mittelungen des Deutschen Archaeologischen Instituts
Mitt. Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- u. Frühgesch.	= Mitteilungen der österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte. Wien
Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad.	= Mitteilungen der Prähistorischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien
Nové obzory	= Nové obzory. Spoločenskovedný zborník východného Slovenska. Košice
Num. Sborník	= Numismatický sborník. Praha
Obzor Praehist.	= Obzor praehistorickej. Praha
Pam. Arch.	= Památky Archeologicke. Praha
Pam. Múz.	= Pamiatky a múzea. Revue pre kultúrne dedičstvo. Bratislava
PBF	= Prähistorische Bronzefunde
Prähist. Zeitschr.	= Prähistorische Zeitschrift. Leipzig (Berlin)
Pravěk N. Ř.	= Pravěk. Nová Řada. Sborník Příspěvků Moravských a Slezských Archeologů. Brno
Přehled Výzkumů	= Přehled Výzkumů AÚ ČSAV. Brno
Pril. Inst. arheol. Zagrebu	= Prilozi Instituta za archeologiju u Zagrebu. Zagreb
Przegląd Arch.	= Przegląd Archeologiczny. Poznań-Wrocław-Warszawa
Rad vojvođanskih Muz.	= Rad vojvođanskih Muzeja. Novi Sad
RGF	= Römisch-Germanische Forschungen. Franfurkt a. M.
Rég. Füzetek	= Régészeti Füzetek. Budapest
Reussia	= Reussia. Časopis Správy Národného parku Muránska planina. Revúca
Sbor. MSS	= Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti. Martin
Sborník Národ. Muz. Praha	= Sborník Národního muzea v Praze. Praha
Sborník Prací Fil. Fak. Brno	= Sborník Prací Filosofické Fakulty Brněnské University. Brno
Situla	= Razprave Narodnega Muzeja v Ljubljani. Ljubljana
Slov. Arch.	= Slovenská archeológia. Časopis Archeologickeho ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre. Nitra
Slov. Num.	= Slovenská numizmatika. Nitra.
Starinar	= Starinar. Revue de la société archéologique de Belgrade. Belgrade
Stud. Hist. Nitriensia	= Studia Historica Nitriensia. Nitra
Studie Arch. Ústavu ČSAV	= Studie Archeologickeho Ústavu ČSAV. Brno
Stud. și Cerc. Istor. Veche	= Studii și Cercetări de Istorie Veche și Archeologie. Bucarest
Štud. Zvesti AÚ SAV	= Študijné zvesti Archeologickeho ústavu Slovenskej Akadémie vied. Nitra
VAMZagreb	= Vjesnik Arheološkog Muzeja u Zagrebu. Zagreb
Vsl. Pravek	= Východoslovenský pravek. Nitra - Košice
Zalai Múz.	= Zalai Múzeum. Zalaegerszeg
Zbor. SNM, Arch.	= Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
Zbor. SNM, Hist.	= Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava
Zeischr. Arch.	= Zeitschrift für Archäologie. Bonn
Zeitschr. Schweizer. Arch. u. Kunstgesch.	= Zeitschrift für Schweizerische Archäologie und Kunstgeschichte. Basel
Zlatá stezka	= Zlatá stezka. Prachatice
Zprávy Československé Společnosti Arch.	= Zprávy Československé společnosti archeologické při ČSAV. Praha
Zprávy České Arch. Společnosti.	= Zprávy České archeologické společnosti – Sdružení Archeologů Čech, Moravy a Slezka. Praha

DVE KRÁTKE CHLADNÉ ZBRANE Z HRADU DEVÍN

DANIEL ANTONI

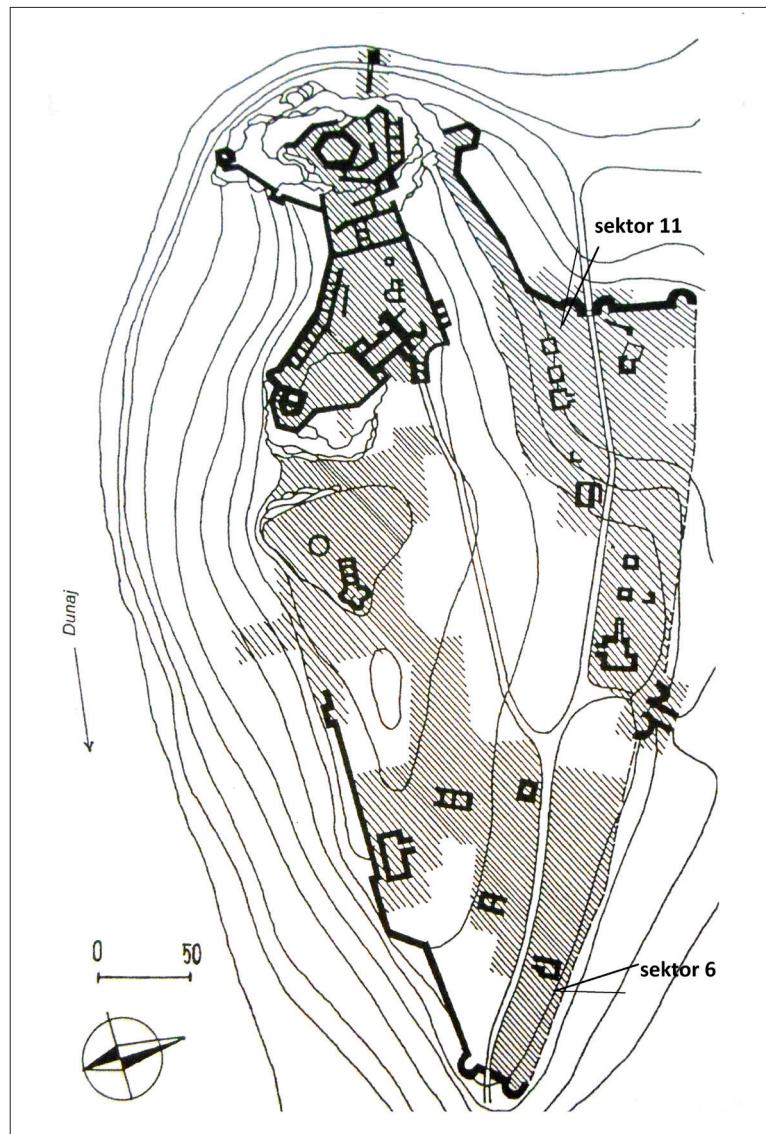
Keywords: Bratislava – Devín castle, Middle Ages, hunting knife, dagger

Abstract: Two short stabbing weapons from Devín castle. Many finds from different periods, including militaria, originate from excavations in Devín castle; these include two short stabbing weapons. The first example is a hunting knife. It was found in the fill of a former wooden house situated near the eastern gate in the lower courtyard. The accompanying material dates the hunting knife back to the fifteenth century. The second example is a dagger found in the lower courtyard near the western gate in a layer of rubble. The dagger has been dated to a period from the fourteenth to the middle of the fifteenth century, possibly overlapping into the second half of the fifteenth century.

Devínsky hradný kopec je polykulturná lokalita osídlená s prestávkami od praveku až do novoveku. Nachádza sa na exponovanom a strategickom mieste nad sútokom Moravy a Dunaja, tzv. Uhorskej brány. Hrad zastával významné miesto v hradnej sústave stredovekého Uhorska (Plachá/Hlavicová 2003). Rozloha hradu je 6,7 ha. Najväčšiu plochu zaberá dolné nádvorie, kde stalo slovanské hradisko. Hrad sa delí na tri časti (obr. 1). Na horný hrad (citadela), stredné nádvorie a dolné nádvorie.

Citadela prešla mnohými stavebnými aj deštrukčnými zásahmi a je najstaršou časťou stavby. Strednú časť vystavali Garajovci ako reprezentačné sídlo, súčasne vybudovali i fortifikácie. Dolné nádvorie je najväčšia časť hradu, v priebehu storočí tu boli vybudované hospodárske aj obytné objekty. Slovanský val doplnili kamennou fortifikáciou v 15.-17. storočí (Plaček /Bóna 2007, 103-107).

Desaťročia archeologických výskumov priniesli veľké množstvo poznatkov o vývoji hradu, ale aj množstvo archeologických nálezov z rôznych období. Medzi stredovekými nálezmi sa nachádza takmer tisíc exemplárov militárií rôznych druhov a typov. Z tohto množstva prevažuje strelivo, ako sú hroty šípov a munícia do strelných zbraní. Militária zo starších výskumov J. Eisnera a J. Dekana boli v už minulosti publikované (Polla/Egyházy-Jurovská 1975). Z novších nálezov bol zverejnený meč (Divileková /Harmadyová 2012, 382, 383), tri solitérne nálezy priečok z tesákov (Žákovský 2012, 698, 701) a bronzová hákovnica (Antoni 2013, 115, obr. 7). Predmetom tohto článku sú dosiaľ nepublikované dve krátke chladné zbrane, nájdené počas výskumov Mestského múzea v Bratislave. Predmety sú uložené v depozitári Mestského múzea v Bratislave pod evid. č. A-6452 a s evid. č. A-4673.

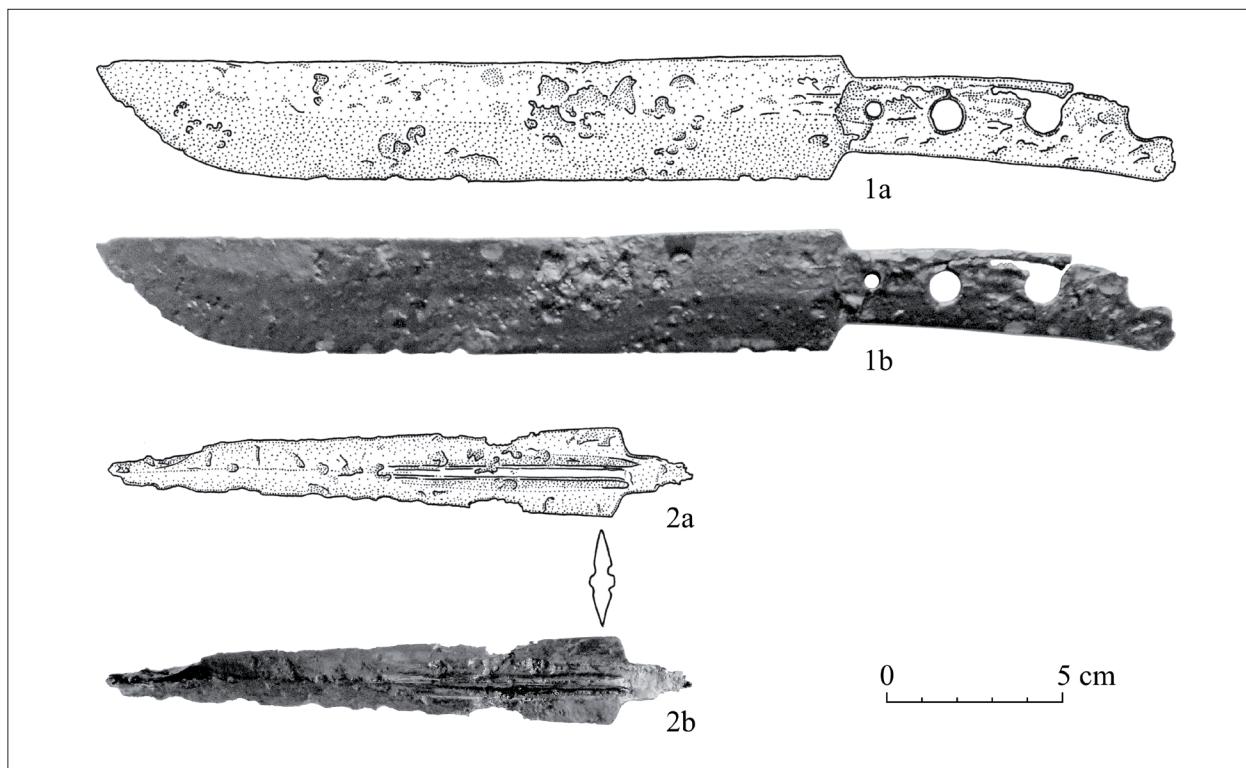
Obr. 1 Mapa hradu Devín (podľa Plaček/Bóna 2007)

Opis nálezov

1. Bojový nôž je pomerne dobre zachovaný s čiastočne vyštrbeným ostrím. Čepeľ je bez profilácie, má rovný chrbát a rovné ostrie, ktoré sa pri konci zatáca smerom dohora a spája sa s chrbotom do hrotu. Rukoväť pozostáva z plochej platničky, na ktorej sú zreteľné 4 otvory, z toho jeden menší na rozhraní čepele a rukoväte. Jej koniec je poškodený. Rúčka bola obložená organickým materiálom, ktorý sa nedochoval.

Rozmery: celková dĺžka 30 cm, dĺžka čepele 21 cm. Max. šírka čepele 3,2 cm, hrúbka čepele na chrbovej strane pri rukoväti 5 mm a pri hrote 2 mm, max. šírka rukoväte 2,2 cm. Priemer väčších otvorov 9-10 mm, priemer menšieho 5 mm. Hmotnosť nálezu 145 g (obr. 2: 1a-b).

Nož sa našiel na dolnom nádvorí v blízkosti východnej brány, vo výplni sídliskového objektu v sektore 6. Objekt s rozmermi 570x360 cm bol zapustený do ťlovopiesčitého podložia. Vstup bol z južnej strany, kúrenisko bolo v severozápadnej časti chaty. Objekt bol drevený a v jeho výplni sa nachádzal sprievodný materiál zo 14. – 15. storočia, ako keramika, železné klince, železné predmety dennej potreby, militáriá, aj bronzové súčasťi odevu. Vo výplni sa našla aj strieborná dolnorakúska minca datovaná okolo roku 1459¹.

Obr. 2 Bratislava-Devín. 1: nožovitý tesák; 2: dýka (foto: autor; kreslil: R. Čambal)

Pri určení funkcie noža ako bojového možno vychádzať z faktu, že sa takto označoval nož s dĺžkou čepele od 15 cm do 40 cm (Lewandowski 1986, 104). Konštrukcia rukoväte radí túto zbraň medzi nožovité tesáky, kam sa zaraďujú bojové nože so záštitným trňom. Ten bol upevnený na rozhraní čepele a rukoväte, kde je po ňom aj pozostatok.

Pri nožovitých tesánoch záštitný trň často chýba (Žákovský 2011, 529, obr. 4). Rukoväť pozostávala z plochej železnej platničky, do ktorej boli vyrazené otvory na nity. Nitmi boli pripojené platničky z organického materiálu (drevo) z oboch strán. Takáto konštrukcia rukoväte sa začala objavovať v západnej Európe okolo polovice 14. storočia (Marek 2008, 27).

Nožovitý tesák sa odlišuje od klasického tesáka najmä kratšou čepeľou (do 40 cm) a jednoduchšou konštrukciou rukoväte. Klasické tesáky môžu mať zdobené časti rukoväte ako záštitný trň, ale aj priečku a zreteľnú hlavicu. Datovanie je totožné. Dlhé tesáky bývajú v nálezovom fonde početnejšie (napr. Brych 1994; Michna 1997; Kvietok 2004; Marek 2008; Polla 1962; Žákovský 2008; Žákovský 2011; Žákovský 2012).

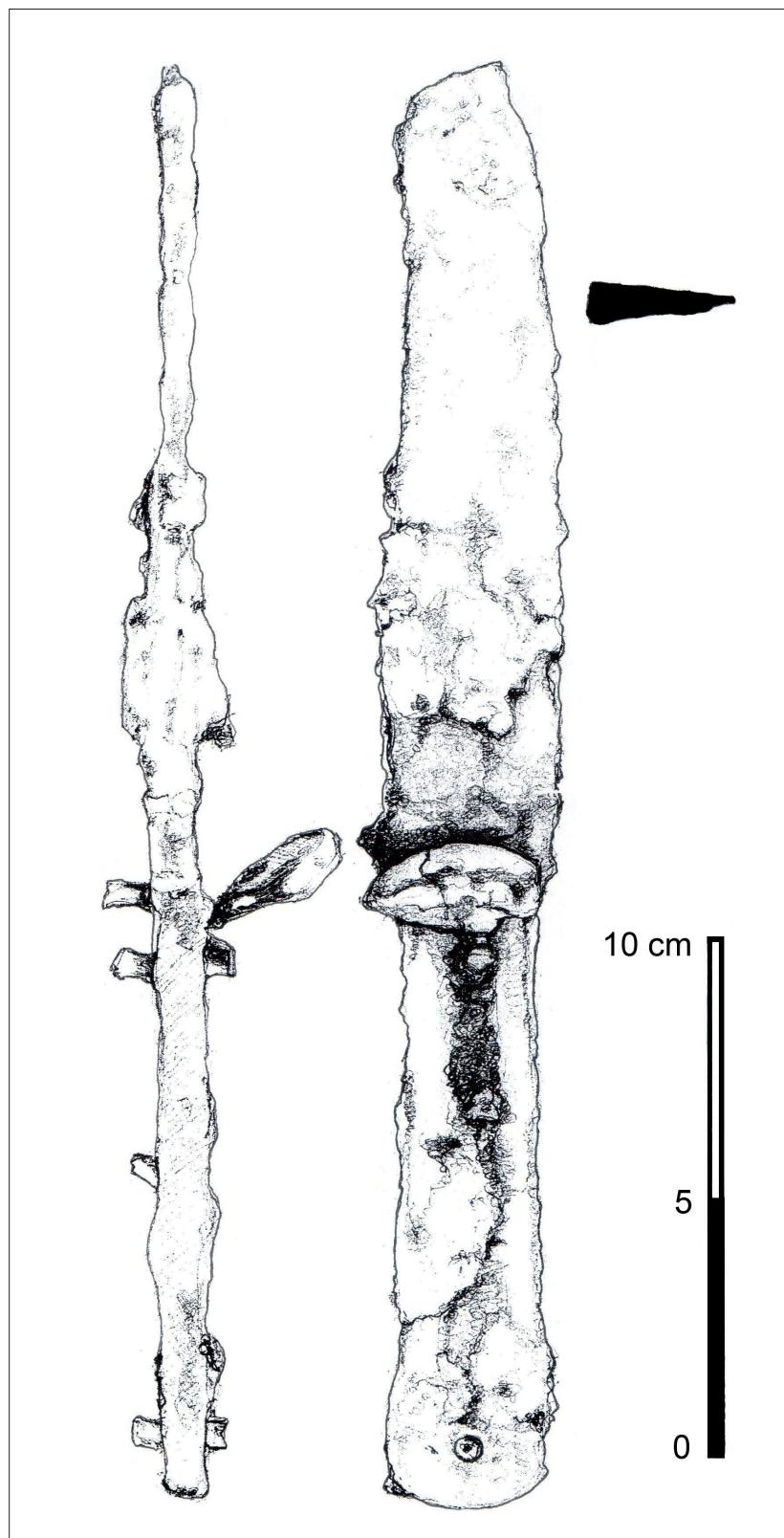
Medzi stredovekými militáriami predstavujú nožovité tesáky nepočetnú skupinu. Medzi nepublikované nálezy patrí aj jeden z Pustého hradu pri Zvolene. Tesák má totožnú konštrukciu rukoväte, dochovali sa tri nity na upevnenie obloženia spolu so záštitným trňom mušľovitého tvaru. Ten bol primitívne na rozhraní čepele a rukoväte (obr. 3). Tesák sa našiel v hradnej cisterne (Morvayová 2009, obr. II: 1, kat. č. 628).

¹ Nálezová správa č.13171/93 za roky 1982, 1990 a 1991, autorka: V. Plachá

Podobnú konštrukciu vykazujú aj dva lovecké nože nájdené vo Svätom Jure, poloha Ostrý Vrch, dátované od roku 1350 do polovice 15. storočia. Na rozhraní čepele a rukoväte oboch nožov je malý otvor na osadenie záštitného trňa (Pírek 2007, 252, 253, obr. 2: 2, 2: 3).

Z územia strednej Európy pochádza niekoľko nožovitých tesákov s podobnou morfológiou čepele a rukoväte s rôznym počtom otvorov na rukoväti. Tesák z holešickej tvrdze na Příbramsku v južných Čechách má obdobný tvar čepele, hrot je situovaný na chrbotovej strane. Na rukoväti sú dva otvory, ktoré sú situované do plytkého žliabku. Rukoväť je ukončená pásikovitou hlavicou zo železného plechu. Na tomto tesáku sa zachoval trň pripevný v otvore na rozhraní čepele a rukoväte v tvare poloblúkovitej kruhovej výseče (Žákovský 2011, 516, obr. 2). Žákovský datuje nožovitý tesák z holešickej tvrdze rámcovo od záveru 14. do počiatku 16. storočia (Žákovský 2011, 521). Analogický tesák bol nájdený v blízkosti výrobného objektu – dechtárskej pece počas výskumu Krásnej doliny pri českom Rakovníku. Tesák má totožný tvar čepele, ktorá však má vyškrabaný obojstranný žliabok pri jej chrbte. Ukončený je pánskou hlavicou, záštitný trň absentuje. Výrobné objekty a teda aj tesák boli datované do polovice 15. storočia (Pleiner 1961, 209, 210, obr. 101; Pleiner 1970, 512-514, obr. 25). Analogický tesák sa našiel aj v Konůvkach (Měchurová 1995, 160, tab. XV: 8), dva obdobné exempláre nožovitých tesákov pochádzajú aj z výskumu Sezimova Ústí (Krajíč 2003, 177, tab. 139, 178). Obdobný tesák poznáme aj zo starších výskumov Týrova hradu (Durdík 1982, 11, tab. IV:1). Čepeľ tesáku s torzom rukoväte bola nájdená počas výskumu na Václavskom námestí v Prahe (Pleiner 1991, 249-253, obr. 8).

Z územia Poľska pochádzajú obdobné exempláre datované do 15. storočia z lokalít Biskupin (Marek 2008, 51, obr. 48: a), Polska Cerekiew (Marek 2006, 192, obr. 2:a; 2008, 50, obr. 47: b, c), Žar (Michałak 2004) a Wroclaw (Marek 2008, 53, obr. 53: a). Nožovitý tesák z neznanej lokality, uložený v Regionálnom múzeu v Jaworze má analogickú konštrukciu rukoväte so 4 otvormi pre nity, z toho sa 3 nity dochovali, rovnako ako záštitný trň šestuholníkového tvaru. Je datovaný od 2. pol.

Obr. 3 Nožovitý tesák z Pustého hradu (podľa Moravayová 2009, obr. II:1)

14. storočia do 15. storočia (Marek 2008, 28, obr. 19 b, c, d). Tesák patrí do skupiny B2 podľa triedenia M. Lewandovského, ktorý ju datuje od 13. do 15. storočia (Lewandowski 1986, 118). Nožovité tesáky obdobnej konštrukcie uvádza aj J. Kalmár z územia Maďarska a sú datované do 15. storočia (Kalmár 1971, 118, obr. 205).

Aj keď na nožovitom tesáku z Devína záštitný trň absentuje, možno predpokladať, že väčšina exemplárov tohto typu zbraní ho mala (Žákovský 2011, 519). Záštitný trň slúžil na ochranu ruky majiteľa (napr. Schneider 1980, 266; Michna 1997, 262), na účinné blokovanie súperovej čepele a následný protiútok. Zabráňoval taktiež v skĺznutí ruky majiteľa a následnému porezaniu ruky pri dobodnutí do tvrdej prekážky (Žákovský 2011, 520).

Nožovitý tesák z Devína sa našiel priestore zanikutej drevenej obytnej stavby. V jej zásype sa našiel materiál zo 14. – 15. storočia a minca datovaná okolo roku 1459. Datovanie tejto zbrane v zhode s analogickými nálezmi teda spadá do 15. storočia.

2. Dýka s trojuholníkovou symetrickou čepeľou, odlomeným hrotom a poškodeným obojstranným os-trím. Čepeľ má po celej dĺžke kosoštvorcový prierez. Na oboch stranách sa nachádzajú dva žliabky siahajúce do polovice čepele. Rukoväť je mierne oblúkovite odsadená od čepele, stupňovite sa zužuje do trňa, ktorý je odlomený.

Rozmery: dochovaná dĺžka dýky 16,1 cm, z toho dĺžka čepele 12,5 cm. Maximálna šírka čepele 2,5 cm. Hrubka čepele v strede 6 – 7 mm po celej dĺžke. Váha nálezu 58 g (obr. 2: 2a-b).

Dýka našli na dolnom nádvorí v blízkosti západnej brány, v suťovitej vrstve sektoru 11. Patrí medzi výnimcoňné nálezy, pretože z územia Slovenska evidujeme celkovo len tri dýky so známou lokalizáciou, všetky pochádzajú z hradných lokalít. Vzácný nález s nápismi pochádza zo Šarišského hradu, kde ho našiel detektorista (Slivka 2003). Posledný nález bol objavený v hradnej priekope pri archeologickom výskume Pustého hradu nedaleko Zvolena (Hanuliak 1994, 212, obr. 3: 3).

Dýka totožnej konštrukcie, uložená v Archeologickom múzeu vo Wroclawi, bola nájdená na sliezskej lokalite Sobótka. Dýka má po oboch stranach 2 zhodné žliabky, ktoré siahajú do polovice čepele. Čepeľ je taktiež ukončená trňom. Deponovanie dýky súvisí s husitskými vojenskými akciami v 20. rokoch 15. storočia (Marek 2008, 24, obr. 12a).

Dýka s podobnou konštrukciou pochádza z nemeckého mesta Neubrandenburg. Čepeľ má tri žliabky, jeden širší uprostred čepele, ktorý siahá do polovice čepele a dva po stranach, ktoré siahajú do dvoch tretín. Žliabky sú cizelované mosadzou. Dýka má zachovanú drevenú rukoväť, ktorá je ukončená mosadznou platničkou zdobenou dvoma heraldickými štítkmi predstavujúcimi cisárskeho orla a pomorského gryfa (Schoknecht 1980, 222, obr. 2a). Datovaná je k roku 1316 (Schoknecht 1980, 216).

Dýky so žliabkami na čepeli, avšak s plochou rukoväťou s otvormi na uchytenie obloženia namiesto trňa, často do tvaru písmena T, boli populárne vo Švajčiarsku. V literatúre sa označujú ako basilardy (Dean 1929, plate II). Takéto zbrane predstavujú typ 11 a 12 podľa H. Seitzu, ktorý ich datuje do 2. polovice 14. storočia (Seitz 1965, 201, obr. 128: 11, 12). Dýky s podobnou čepeľou zo Švajčiarska patria do skupiny e podľa H. Scheidera a sú datované od 2. polovice 14. storočia do počiatku storočia nasledujúceho (Schneider 1960, 95, obr. 1. tab. 36: 4-7).

Datovanie dýky z Devína sa javí trochu komplikovanejšie. Konštrukcia čepele so žliabkami je podľa typologických schém a nálezu z Neubrandenburgu populárna najmä v 14. storočí a ako ukazuje analógia zo Sobotky aj v 1. polovici 15. storočia. Dýka z Devína je teda datovaná od 14. do prvej polovice 15. storočia, s možným presahom do neskorších dekád 15. storočia.

Záver

Nožovitý tesák a dýka z Devínskeho hradu predstavujú významnú zložku nálezového fondu stredovekých zbraní, pretože počet nálezov vrcholnostredovekých krátkych chladných zbraní z územia Slovenska je malý. Nožovitý tesák je datovaný do 15. storočia a dýka od 14. do polovice 15. storočia. Predstavujú významný doklad materiálnej kultúry súvisiacej s výstrojom stredovekého bojovníka.

LITERATÚRA

- Antoni 2013 – D. Antoni: In: The Oldest Hand-held Firearms from Slovakia. In: Studia Universitatis Cibiniensis, Series Historica, Volum X. Sibiu, 2013, 111-125.
- Brych 1994 – V. Brych: Stredoveký tesák z tvrze Martinic a problémy studia krátkych jednobřitých zbraní. Castelologica Bohemica 4, 1994, 257-264.
- Dean 1929 – B. Dean: Catalogue of European Daggers. New York 1929.
- Divileková/Harmadyová 2012 – D. Divileková/K. Harmadyová: Stredoveké a novoveké hospodárske a obytné objekty z hradu Devín. Arch. Hist. 37, 2012, 379-390.

- Durdík 1982 – T. Durdík: Nálezy z Týřova hradu II. Katalog starších zbírek. Zprávy Československé společnosti archeologické při Československé akademii věd 24, 182, 1-33.
- Hanuliak 1994 – V. Hanuliak: Archeologický výskum zvolenského komitátneho hradu. Arch. Hist. 19, 1994, 207-214.
- Kalmár 1971 – J. Kálmar: Régi magyar fegyverek. Budapest 1971.
- Krajíc 2003 – R. Krajíc: Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa I-II. Praha 2003.
- Kvietok 2004 – M. Kvietok: Středoveký tesák z Banskej Bystrice. AVANS v roku 2003, Nitra 2004, 126.
- Lewandowski 1986 – M. Lewandowski: Puginały średniowieczne z ziemi Polskich, Acta Archaeologica Lodziensia 30, 1986, 101-119.
- Marek 2006 – L. Marek: Średniowieczne i nowożytne kordy ze Śląska. In: Acta Militaria Mediaevalia II, 2006, 189-206.
- Marek 2008 – L. Marek: Broń biała na Śląsku. Wrocław 2008.
- Měchurová 1995 – Z. Měchurová: Železné předměty ze zaniklé středověké vsi Konůvky na Slavkovsku (okr. Vyškov). Časopis Moravského Mus., Sci. soc., 80, 1995, 141-197.
- Michalak 2004 – A. Michalak: Kord czy nóż bojowy? Uwagi o recepcji pewnej kategorii uzbrojenia plebejskiego na ziemiach polskich, na marginesie znaleziska z Żar. In: Biblioteka Archeologii Środkowego Nadodrza 2, 2004, 332-336.
- Michna 1997 – P. Michna: Tesák z Janoslavic na Šumpersku. Příspěvek k poznání jednoho druhu archeologických nálezů. In: R. Nekuda/J. Unger (eds.): Z pravěku do středověku. Sborník k 70. narozeninám Vladimíra Nekudy Brno, 1997, s. 259-266.
- Morvayová 2009 – S. Morvayová: Militária z Pustého hradu pri Zvolene. Nepublikovaná bakalárska práca. Bratislava 2009.
- Pírek 2007 – M. Pírek: Predbežné vyhodnotenie nálezov militárií zo Svätého Jura – poloha Ostrý vrch. Zborník SNM 101, Arch. 17, 2007, 251-258.
- Plachá – Hlavicová 2003 – V. Plachá/J. Hlavicová: Devín. Banská Bystrica. 2003.
- Plaček/Bóna 2007 – M. Plaček/M. Bóna: Encyklopédia slovenských hradov. Bratislava 2007.
- Pleiner 1961 – R. Pleiner: Středověké dechtárnny v Krásne dolině u Rakovníka. Arch. Rozhledy 13, 1961, 202-213.
- Pleiner 1970 – R. Pleiner: Středověká výroba smoly v Krásne dolině u Rakovníka. Pam. Arch. 61, 1970, 472-518.
- Pleiner 1991 – R. Pleiner. Die Technik der Schmiede im mittelalterlichen Prag. Arch. Pragensia 11, 1991, 239-287.
- Polla 1961 – B. Polla: Pamiatky hmotnej kultúry 15. storočia z Posádky pri Gajaroch. Zbor. SNM 69, História 2, 1962, 107-140.
- Polla/Egyházy-Jurovská 1975 – B. Polla/B. Egyházy-Jurovská: Středoveké pamiatky hmotnej kultúry z archeologických výskumov na Devínskom hrade. In: Zbor. SNM 72, História 15, 97-167.
- Schneider 1960 – H. Schneider: Untersuchungen an mittelalterlichen Dolchen aus dem Gebiete der Schweiz. Zeitschr. Schweizer. Arch. u. Kunstgesch. 20, 1960, 91-105.
- Schneider 1980 – H. Schneider: Waffen im Schweizerischen Landesmuseum, Griffwaffen. Zurich 1980.
- Schoknecht 1980 – U. Schoknecht: Mechlenburgische Nierendolche und andere mittelalterliche Funde. JbMeckl 1979, 1980, 209-231.
- Seitz 1965 – H. Seitz: Blankwaffen I. Geschichte und Typenentwicklung im europäischen Kulturbereich. Von der prähistorischen Zeit bis zum Ende des 16. Jahrhunderts. Braunschweig 1965.
- Slivka 2003 – M. Slivka: Vzácný nález dýky zo Šarišského hradu. In: V. Hašek/R. Nekuda/ J. Unger (eds.): Ve službách archeologie 4. Sborník k 75. narozeninám Prof. PhDr. Vladimíra Nekudy, DrSc. Brno 2003, 229-231.
- Žákovský 2008 – P. Žákovský: Tesáky ze zbírek Státního hradu Zvíkova. Castellologica Bohemica 11, 2008, 461-472.
- Žákovský 2011 – P. Žákovský: Tesák z holešické tvrze na Příbramsku. In: O. Ławrynowicz/J. Maik/P. A. Nowakowski (eds.): Non sensistas gladios. Studia ofiarowane Marianowi Głoskowi w 70. rocznicę urodzin. Łódź, 2011, 515-530.
- Žákovský 2012 – P. Žákovský: Tesáky s člunkovitými záštitami a jejich postavení ve vývoji chladných zbraní. Arch. Hist. 37, 2012, 691-732.

ZWEI KURZE BLANKE WAFFEN AUS BURG VON DEVÍN

DANIEL ANTONI

Die Burg von Devín ist eine bedeutende polykulturelle Fundstelle, welche am Zusammenfluss der March und Donau situiert ist. Im Mittelalter war sie eine bedeutende Grenzburg. Die langjährigen systematischen Grabungen erbrachten fast Tausend Militaria, darunter auch zwei kurze Stichwaffen. Die erste Stichwaffe ist ein messerartiges Hiebmesser. Es hat eine einschneidige Klinge und verstärkten Rücken. Der Griff ist flach mit Öffnungen zur organischen Griffummantelung versehen. Am Schneidepunkt der Klinge und des Griffes befindet sich eine Öffnung, in welcher ein Parierdorn angenietet war der als Handschutz diente. Dieses messerartige Hiebmesser wurde am unteren Hofplatz in der Nähe des östlichen Tors, in der Verfüllung eines untergegangenen Wohnbaus aus Holz, gefunden. Unter den Begleitfunden wurde auch eine Münze gefunden die um das Jahr 1459 datiert wird. Man kann also das messerartige Hiebmesser aus Devín ins 15. Jahrhundert datieren. Bei der zweiten Stichwaffe handelt es sich um einem Dolch der in der Schuttschicht am unteren Hofplatz in der Nähe des westlichen Tores gefunden wurde. Der Dolch hat eine symmetrische zweischneidige Klinge vom viereckigen Querschnitt. Die Klinge hat an jeder Seite ein Paar Rillen die bis zur Klingenhälfte reichen. Auf die Klinge schloss stufenförmig der Dorn an, der abgebrochen ist. Der Klingendorn ist dem Dolch vom Typus „Basilard“ aus der Schweiz ähnlich, aber die Griffkonstruktion ist anders. Die „Basilarden“ hatten einem flachen Griff mit Öffnungen für Niete und diese waren durch einen Knauf abgeschlossen. Der Dolch wird vom 14. Jahrhundert bis in die 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts aufgrund analogischer Dolchfunde datiert. Die Überlappung ins ganze 15. Jahrhundert kann man nicht ausschließen.

*Daniel Antoni
Poštová 24 Bernolákov 900 27
daniel86anton@gmail.com*